

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

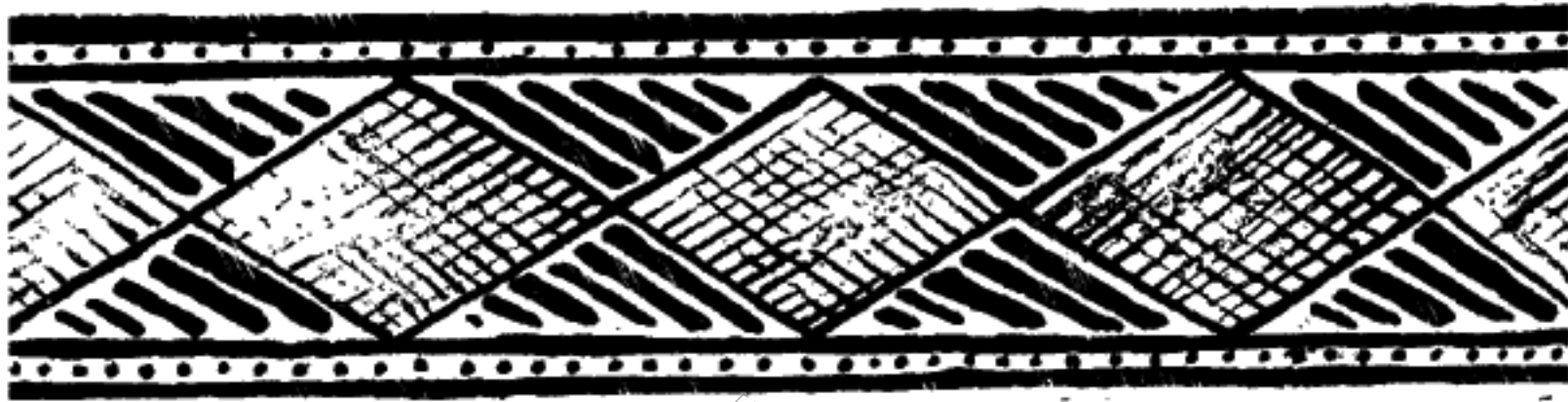
ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1938

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 46
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΝΕΟΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΑΙ ΑΙ ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΡΗΓΑΝ ΦΕΡΑΙΟΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΥΤΟΥ

Β' (*)

Ἐξ ἑλληνικῶν πηγῶν -- ἐφ' ὅσον γνωρίζω -- ὀλίγα μανθάνομεν σχετικῶς πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις θεατρικὴν παράστασιν τῆς 19/31 Ἰουλίου 1836, καθ' ἣν ὁ θίασος τοῦ Σκοντζοπούλου ἐδίδασκε τὸν «Ρήγαν Θεσσαλὸν» τοῦ Ἰωάννου Ζαμπελίου. Ἄλλ' ὅμως ἀνεῦρον γερμανικὴν πηγὴν, ἣ ὁποία διεξοδικῶς καὶ συγκριτικῶς πραγματεύεται περὶ τῆς θεατρικῆς ἐκείνης παραστάσεως, διέλαθε δὲ μέχρι σήμερον τοὺς ἐρευνητὰς τῆς ἱστορίας τοῦ Νεοελληνικοῦ Θεάτρου. Εἶναι δὲ ἡ πηγὴ αὕτη «Αἱ Ἑλληνικαὶ ἀναμνήσεις» τοῦ K. Schönwälder, καθηγητοῦ τοῦ βασιλικοῦ γυμνασίου τοῦ Brieg τῆς Σιλεσίας. Ὁ παρατηρητικὸς οὗτος Γερμανὸς περιηγήθη τμήματα τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ Ἰουλίου τελευτῶντος 1836 μέχρι 10 Ἰουνίου 1837 (κατὰ τὸ νέον ἡμερολόγιον) αἱ δὲ «Ἑλληνικαὶ ἀναμνήσεις» αὐτοῦ ἔχουσι γραφῆ ὑπὸ τύπον ἐπιστολῶν πρὸς τὸν βαρῶνον von Gronefeld.

Τὴν Κυριακὴν 19/31 Ἰουλίου 1836 ἐπεσκέφθη ὁ K. Schönwälder τὸν τότε ἔφορον τῶν ἀρχαιοτήτων Ludwig Ross, τὸν γυμνασιάρχην Γεώργιον Γεννάδιον καὶ τὸν τραπεζίτην Höslin, μεθ' ὧν ἀνέβη διὰ πρῶτην φοράν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τὴν 8^{ην} ἔσπεραν μετέβη εἰς τὸ θέατρον, ὅπου «ἐθνικὸν ἔργον Ρήγαν ἢ ἡ Ἐπανάστασις τῆς Ἑλλάδος» ἐδιδάσκετο. «Δὲν ἠδυνάμην -- γράφει ὁ καλὸς K. Schönwälder -- νὰ χαλινώσω τὴν περιέργειάν μου, ὅπως ἴδω τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν θεατρικὸν ἔργον. Ἐπέστρεψα [ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως] εἰς τὴν πόλιν, ἠ-

κολούθησα τὴν ὁδὸν Αἰόλου πρὸς τὰ κάτω, κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ θέατρον, ἀπέναντι τοῦ νέου καφενεῖου τῆς Ὠρίας Ἰταλίας⁽¹⁾. Συνίσταται τὸ θέατρον ἐκ τετραγώνου χώρου⁽²⁾, ὁ ὁποῖος εἶναι περικλειστος μετὰ σανίδας· ἔχει δὲ ἐσωτερικῶς ἐκατέρωθεν τῆς σκηνῆς δύο σειρὰς θεωρείων καὶ ἀπέναντι αὐτῆς μέγα θεωρεῖον, προωρισμένον πιθανῶς διὰ τὴν Αὐλήν⁽³⁾. Ἡ δὲ τετράγωνος πλατεῖα τοῦ θεάτρου κεῖται ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' ὑπάρχουσι ἀκόμη καὶ τινες σειραὶ καθισμάτων, ἐκατέρωθεν τῆς σκηνῆς πρὸς τὰ θεωρεῖα. Τὸ καθ' ὅλου θέατρον εἶναι τόσον εὐρύχωρον, ὥστε οἱ καθήμενοι ἐπὶ τῶν πλέον ἀπομεμακρυσμένων θεωρείων βεβαίως δὲν δύνανται νὰ παρακολουθήσωσι τὰ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐγὼ τουλάχιστον, ὅπως ἀκούω τοὺς ἠθοποιούς, ἠναγκάσθην νὰ σταθῶ ἀμέσως πρὸ τῆς σκηνῆς. Δὲν ἐλήφθη -- ὡς φαίνεται -- ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ φωναὶ ἐν ὑπαίθρῳ χώρῳ χάνονται περισσότερο παρ' ὅτι ἐντὸς κλειστῶν οἰκοδομημάτων· ἀφοῦ ὡς στέγη τοῦ θεάτρου αὐτοῦ χρησιμεύει μόνον ὁ σπινθηροβόλος ἑναστρὸς οὐρανὸς καὶ οὐδὲν πλέον. Κατὰ τὸ ταξιδίον μου εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἰς τὸ Sistrans τοῦ Τυρόλου, οὐχὶ μακρὰν τοῦ Ἰνσπρουκ, ἔχω ἰδῆ τὸ ἀπόγευμα μιᾶς Κυριακῆς θεατρικὸν ἔργον παιζόμενον ὑπὸ χωρικῶν ἐν ὑπαίθρῳ. Εἰς τὴν παράστασιν αὐτὴν προσεκάλει πρόγραμμά, τὸ ὁποῖον εἶχε κολληθῆ εἰς τὰς γωνίας τῶν ὁδῶν τοῦ Ἰνσπρουκ. Ἐπαίζετο τὸ ἔργον «Berthulf und Ansberta», τοῦτο δ' ἐδίδασκε ὅτι, ὁ κακὸς ἄνθρωπος ἐργάζεται

(*) Βλ. τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ἀρθροῦ εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος.

(1) «Erinnerungen aus Griechenland . . . Brieg, Verlag von Karl Schwartz 1838». Σελ. 272, σχ. 8ον. Κατέχω ἀντίτυπον τοῦ βιβλίου, περὶ τοῦ ὁποίου ἄλλοτε θέλω πραγματευθῆ διεξοδικῶς.

(1) Bella Italia. Πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 1515α.

(2) Πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 1516 κ.έ., καὶ κατωτέρω σελ. 1595α.

(3) Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 1516 κ.έ., καὶ κατωτέρω σελ. 1595α.

οὐχὴ ἀσυνειδήτως πρὸς εὐτυχίαν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους αὐτὸς προτίθεται τὰ καταδιώξει. Ἦτο τοῦτο μακρὸν ἱστορικὸν δράμα, τὸ ὁποῖον νεωστὶ εἶχε συγγραφῆ εἰς πέντε πράξεις μετὰ πολλῶν μονωδιῶν καὶ χορικῶν. Θὰ προετάσσετο δὲ τοῦ δράματος κατάλληλος πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ πρόλογος ἢ μελοδραμάτιον, τοῦ ὁποίου ὁ τίτλος ἦτο ὁ θρίαμβος τῆς συζυγικῆς ἀγάπης καὶ πίστεως. Καὶ ἐκεῖ, εἰς τὸ Τυρόλον, ὅπως καὶ ἐδῶ, εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ θέατρον ἀπετελεῖτο ἐξ ἰκριώματος, τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευασθῆ διὰ σανίδων, καὶ μόνον ἢ σκηνὴ ἐστεγάζετο. Ἐκεῖ εἰς τὸ θέατρον τοῦ Τυρόλου εὐρίσκοντο οἱ θεαταὶ ὑπὸ τὸ λεγόμενον Patscher Kofel, κρημνώδη κορυφῆν, τῆς ὁποίας τὸ ὕψος ἀνέρχεται εἰς ἑξακισχιλίους πόδας· εἰς τὸ θέατρον τῶν Ἀθηνῶν, οἱ θεαταὶ εὐρίσκοντο πρὸ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἄλλ' ὁ χρόνος τῆς θεατρικῆς παραστάσεως εἶχεν ἐδῶ ἐκλεγῆ καταλληλότερος· διότι εἰς τὸ Sistrans ἢ Ἐναρξίς τῆς παραστάσεως εἶχεν ὀρισθῆ περὶ τὴν 2 μ.μ. μετὰ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας καὶ μίᾳ προσθήκῃ ἐπὶ τοῦ προγράμματος—δὲν γνωρίζω ἂν εἰρωνικῶς ἢ ἐκ καλῆς πίστεως—ἔδιδε τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι κατὰ τοῦ ἡλιακοῦ καύσωνος ἔχει ληφθῆ μεγάλη φροντίς. Ἄλλ' οὐδεμίᾳ ἀνάγκῃ τῆς φροντίδος αὐτῆς παρέστη, ἀπὸ τὸ Patscher Kofel ὑπεράνω ἡμῶν ἐξώρμησε μίᾳ τοιαύτῃ κακοκαιρίᾳ, ὥστε μόνον ὁ πρόλογος τοῦ δράματος κατέστη δυνατὸν ν' ἀχθῆ εἰς πέρας. Ἄλλ' ἐδῶ, εἰς τὰς Ἀθήνας, δὲν διατρέχοντες παρόμοιον κίνδυνον, διότι ὁ καιρὸς κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους εἶναι ἀμεταβλήτως αἰθριος. Ὅπως ἐκεῖ, εἰς τὸ Τυρόλον, ἦσαν χωρικοὶ οἱ ἠθοποιοί, οὕτω καὶ ἐδῶ, εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔρασιτέχνη ἦσαν οἱ παίζοντες τὸ δράμα· καὶ εἰς τούτους καὶ εἰς ἐκείνους ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ πρᾶγμα ὑπερέβαλλε τὴν φιλοκαλίαν καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν μόρφωσιν· ἀμφότεροι, καὶ οἱ χωρικοὶ τοῦ Τυρόλου καὶ οἱ ἔρασιτέχνη τῶν Ἀθηνῶν, ἐτόνιζον ἐσφαλμένως τὰς λέξεις, ἐφώνασκον ὑπερβολικῶς, ἐχειρονόμου ἀδεξίως καὶ γενικῶς ἐδείκνυον πολὺ τὸ ἀνελεύθερον κατὰ τὰς κινήσεις. Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες ἔρασιτέχνη οὗτοι ἔπαιζον οὐχὶ τόσον ἐμπαθῶς ὅσον οἱ Ἴταλοί. Ἄμέσως δὲ κατωτέρω, ἀπευθυνόμενος ὁ καθηγητῆς K. Schönwälder πρὸς τὸν βαρῶνον von Groenefeld, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐπιστέλλει, προσθέτει τὰ ἑξῆς: « Μὴ τυχὸν πιστεύσης, ὅτι ἐγώ, τοῦ ὁποίου μικρὰ εἶναι ἡ ἀσκησις περὶ τὴν Νέαν Ἑλληνικὴν, ὅλα τὰ τῆς θεατρικῆς παραστάσεως ἐνόησα, ἐν τούτοις δύναται ἢ παράστασις νὰ κριθῆ. Τὸ βασιλικὸν θεωρεῖον ἔχει κατ' οὐσίαν τὴν χειρὶσθην θέσιν· ἐκεῖ, ὅπου τοῦτο εὐρίσκεται, ἄνευ ἀκουστικῶν ὀργάνων εἶναι βεβαίως ἀδύνατον ν' ἀκροασθῆ τις τὰ ἐπὶ τῆς σκηνῆς λεγόμενα. Καὶ εἶναι μὲν δυνατὸν ὁ

νεαρός βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος νὰ αἰσθάνεται ἰσχυρῶς τὴν διαφορὰν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ θεάτρου ἀπὸ τοῦ ἰδικοῦ του θεάτρου εἰς τὸ Μόναχον· ἀλλ' ὅμως παραβαλλομένη ἢ σκηνὴ τῶν Ἀθηνῶν πρὸς ἐκείνην τῆς Βαυαρικῆς πρωτεύουσης ἔχει προτερήματα, ἢτοι τὴν ζωηρῶς διάκοσμον στέγην καὶ τὸν δροσερὸν ἀέρα—καὶ ἂν θέλῃς—καὶ τὴν ἔλλειψιν κολακείας.

Δὲν γνωρίζω, ἂν ἔγραψα εἰς ἐσέ, ὅτι τὸν Βασιλέα Ὁθωνα κατὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ εἰς Μόναχον συγχρόνως μετὰ τῶν ἀστῶν καὶ τοῦ στρατοῦ εἰς τὸ «Thal» εὐφροσύνως ἐχαιρέτησα καὶ τὴν ἐσπέραν εἰς τὸ θέατρον εἶδον. Ἐχει ὁ Βασιλεὺς Ὁθων ἐκτάκτως εὐπροσήγορον, λίαν ἐλκυστικὸν τρόπον, καὶ οἱ ἄστοι τοῦ Μονάχου ἐφαίνοντο νὰ ὑπεδέχοντο αὐτὸν πραγματικῶς ὡς τὸν υἱὸν τῆς οἰκογενείας. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ εἰς τὸ θέατρον, ὅτε εἰσηλθεν εἰς τὸ θεωρεῖον· μετὰ νεανικῆς σπουδῆς ὁ Βασιλεὺς Ὁθων ὑπεκλίθη καθ' ὅλας τὰς κατευθύνσεις καὶ θὰ ἦτο λίαν εὐτυχῆς, διότι καὶ πάλιν εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐστίαν του. Ἐν τούτοις τὴν ἀπροσποίητον αὐτῆν χαρὰν τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν ἡγεμόνων διετάραξε περισσῶς ἢ κατὰ τρόπον ἀηδῆ περισαίνουσα πανηγυρικὴ παράστασις τῆς Birch - Pfeiffer⁽¹⁾. Τὴ θέλητρον ἔχει ἢ κολακεία, ἂν αὕτη παρατίθεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἄνευ ἀβρότητος, ἄνευ καλλιτεχνικοῦ ἐξευγενισμοῦ; Αἱ προσωποῖαι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Βαυαρίας ἐνεφανίσθησαν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῶσι πολλὰ ὠραία πράγματα περὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ τῆς νέας ἐν Μονάχῳ ἀναγεννηθείσης τέχνης καὶ πρὸς ταῦτα νὰ συνδυασθῶσιν ὑπαινιγμοὶ καὶ διαδηλώσεις σεβασμοῦ· ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἢ ποιήτρια⁽²⁾ προετίμησε νὰ ρίψῃ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας τὰς δάφνας, συνδεδεμένας μετριχίας, καὶ τὴν συγκίνησιν τοῦ εὐχαρίστου μητρικοῦ αἰσθήματος ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ τοῦ υἱοῦ μέχρι σπασμωδικοῦ μορφασμοῦ νὰ παρατείνῃ. Εἶχον ἄλλως τε οἱ ὑψηλοὶ κύριοι κατὰ τὴν παράστασιν τὸ ἔντυπον κείμενον τοῦ ἔργου ἀνά χειρας· εἶναι δυνατὸν εἰς κράτος συνταγματικόν, ὅπου βεβαίως ἢ ἀλήθεια τοὺς θρόνους περιβάλλει, νὰ ἐπιτρέπωνται τοιαῦτα πράγματα; Τόσον πολὺ γνωρίζω, ὅτι ὁ ἡμέτερος βασι-

(1) Ἡ ἠθοποιὸς καὶ δραματογράφος Καρολίνα Birch - Pfeiffer (ὁ K. Schönwälder γράφει; Birch - Pfeiffer) ἐγεννήθη τῇ 23 Ἰουνίου 1800 ἐν Στουτγάρδῃ, συνεζεύχθη τῷ 1825 μετὰ τοῦ συγγραφέως Δρος Χριστιανοῦ Ἀνδρέου Birch (+29 Αὐγ. 1868) καὶ ἀπέθανεν ἐν Βερολίνῳ τῇ 25 Αὐγ. 1868. Ἐγράψεν θεατρικὰ ἔργα μετρίως ἀξίας, ἀλλὰ πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶχον ἀρέσει εἰς τὰς λαϊκὰς μάζας μάλιστα κατὰ τὴν περίοδον 1833 - 1870; ὡς ἠθοποιὸς κατέκτησε πολλάκις τὰς μάζας καὶ ἐκτὸς τῆς Γερμανίας. Ἄπαντα τὰ διηγήματα καὶ μυθιστορήματα τῆς Καρολίνας Birch - Pfeiffer ἐξεδόθησαν ἐν τῇ Reclams Universalbibliothek εἰς τρεῖς τόμους κατὰ τὰ ἔτη 1862 - 1865.

(2) = ἡ Καρολίνα Birch - Pfeiffer.

λεὺς (1) δὲν θὰ ὑπέφερε μίαν τοιαύτην παράστασιν. Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἐξετέθη εἰς τὸ Δημαρχεῖον ἡ εἰκὼν τοῦ ἀγίου βήματος, ἡ ὁποία ἐγίνε διὰ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Riefersfelden, ὅπου ποτὲ ὁ Ὁθων, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, ἀπεχαιρέτησε τοὺς γονεῖς του· ἡ εἰκὼν αὕτη περιέλαβε τὰς παραστάσεις τριῶν ἀγίων, τοῦ ἀγίου Λουδοβίκου, τοῦ ἀγίου Ὁθωνος καὶ τῆς ἀγίας Θηρεσίας. Πραγματικῶς οὗτοι εἶναι τρεῖς διάφοροι ἅγιοι καὶ ποία ταπεινοφροσύνη ἔχει παρασταθῆ εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν! Ἡ εὐλάβεια εἰς τὴν χώραν αὐτὴν φαίνεται εἰς ἐμὲ πολὺ ὑπερβολικῆ. Ὅχι ὅμως, εὐρισκόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ θεατρικὸν ἔργον ἐτελειώσε, ἡ σελήνη προχωρεῖ καὶ στίλβει τοὺς εἰδωλολατρικοὺς ναοὺς ἐκεῖ πέραν. Παρ' ὀλίγον νὰ λησμονήσω νὰ σοῦ εἶπω, ὅτι ἐδῶ ἡ εὐπρέπεια εἰς τὰς κυρίας καὶ τὰς νεαρὰς κόρας ἔχει ἀπαγορεύσει νὰ ἀναβαίνωσιν ὡς ἡθοποιοὶ εἰς τὴν σκηνὴν τὰ γυναικεία πρόσωπα ὑποκρίνονται νεαροὶ ἄνδρες (2). Ὡ πόσον ἡ χώρα αὕτη κατὰ τὸν πολιτισμὸν ἔχει μείνει ὀπίσω, ποία Ἀνατολικὴ στασιμότης! Τὰ αὐτὰ ἔθιμα ἐπιζῶσι καὶ μετὰ πάροδον δύο χιλιάδων καὶ πλέον ἐτῶν. Τὸ κοινὸν εἰς τὸ θέατρον ναὶ μὲν συμπεριεφέρετο λίαν ἐνθουσιωδῶς ἀκοῦον χωρὶα τοῦ ἔργου, ὅπου ὁ λόγος ἦτο περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὅμως συμπεριεφέρετο τὸ κοινὸν εὐπρεπέστερον ἢ εἰς πολλὰς ἐκ τῶν κυριωτάτων πόλεων τῆς Γερμανίας» (3).

Ἄς παρακολουθήσωμεν τὴν περαιτέρω δράσιν τοῦ θεάτρου Σκοτζοπούλου.

Τὴν 26 Ἰουλίου / 7 Αὐγούστου 1836 παραστάθη ὁ Ἀριστόδημος, ἔργον τοῦ Ἰταλοῦ ποιητοῦ καὶ δραματούργου Βικεντίου Μοπιτι, γνωστοῦ καὶ ὡς μεταφραστοῦ τῆς Ἰλιάδος καὶ διὰ τὰς σχέσεις του πρὸς τὸν Φώσκολον, τὸν Διονύσιον Σολωμὸν καὶ τὸν σοφὸν Ἀνδρέαν Μουστοξόδην. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς κατὰ ποίαν μετάφρασιν τότε ἀνεβιβάσθη τὸ ἔργον τοῦτο ἐπὶ τῆς σκηνῆς· ἔχομεν αὐτοῦ τὰς ἐξῆς μεταφράσεις: 1) τὴν ὑπὸ Νικολάου Σάββα Πικκόλου(4). 2) ἀνώνυμον ἐκδοθεῖσαν τὸ πρῶτον ἐν Σύρῳ τῷ 1835 (5), ἐπανεκδοθεῖσαν δὲ τῷ 1862 ἐν Ἀθήναις (ἐκ τοῦ τυπογραφείου «Ἀπόλλωνος») καὶ ἐν Σμύρῃ τῷ 1879. 3) ὑπὸ τοῦ Κυριακοῦ Ἀριστίου. Ἄλλ' ἀσφαλῶς ἡ τελευταία μετάφρασις δὲν ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὴν Ἀθηναϊκὴν παρά-

στάσιν τῆς 26 Ἰουλίου / 7 Αὐγούστου 1836, καθ' ὅσον ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1840(6). Περὶ τῆς τελευταίας ταύτης μεταφράσεως καὶ τοῦ ἔργου αὐτῆς ἐκφράζεται ὁ Θεόδωρος Ὀρφανίδης, ἀρχομένου τοῦ 1841: «Ὁ κύριος Ἀριστίας, φθάσας εἰς Ἀθήνας, μετὰ κοιλοπόνησιν πέντε ὁλοκλήρων μηνῶν μᾶς ἐδίδαξε τὸν Ἀριστόδημον, ἀριστούργημα τοῦ Ἰταλοῦ Μόντη. Ἐπειδὴ δὲ κατεφρόνησε τὴν ὑπάρχουσαν ἀηδεστίαν τὴν μετάφρασιν τοῦ Πικκόλου (διότι πᾶν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον εἶναι ὀρθόν, γλαφυρὸν καὶ ἀναμάρτητον) μετέφρασεν ἐκ νέου τὸ δράμα. Ὅσοι λόγιοι παρευρέθησαν κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔσπερας εἰς τὸ θέατρον δύνανται νὰ κρίνωσι περὶ τῆς ἐπιτυχίας του. Τὴν αὐτὴν τραγωδίαν παρέστησεν ἐκ δευτέρου εἰς ὄφελος τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας, καὶ τὸ κοινὸν συνέρρευσε, διότι τὸ προϊόν τῆς θεατρικῆς εἰσόδου ἤθελε χρησιμεύσει πρὸς φωτισμὸν του. Ἐνεκα τῆς παραστάσεως ταύτης (συνεργεῖα φίλων του τινῶν) τῷ ἐδόθη παρὰ τῆς ἐταιρείας διπλωμα εὐεργέτου! ἀδίκως καθ' ἡμᾶς, διότι πραγματικὸς εὐεργέτης ἦτο τὸ γενναίως συρρέυσαν καὶ φιλοτιμηθὲν Κοινόν» (7). Ἀριστίας, κατὰ τοῦ ὁποίου ἀνωτέρω ἐκφράζεται ὁ Θεόδωρος Ὀρφανίδης, εἶναι τὸ φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Κωνσταντινοπολίτου Κωνσταντίνου Κυριακοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πολλὰ ὀφείλει ἡ νεοελληνικὴ καὶ ρουμανικὴ Θυμέλη καὶ Φιλολογία. Ἦδη ὡς νεανίας ἀνῆλθε τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἑλληνικὴν σκηνὴν τοῦ Βουκουρεστίου, βραδύτερον ἐτελειοποιήθη ὡς ἡθοποιὸς ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Ἐπτανήσῳ, διακριθεὶς διὰ «τὸ πῦρ ἐκεῖνο τῆς νεανικῆς φαντασίας καὶ τῶν αἰσθημάτων, τὸ ὁποῖον ἡ... φύσις δὲν τὸν ἠρνήθη» (8). Ἀπὸ σκηνῆς συνέβαλεν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν σκοπῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας. Κατὰ δὲ τὴν ἀνύψωσιν τῆς σημαίας τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Βουκουρεστίῳ (17 Μαρτίου 1821 κατὰ τὸ παλαιόν) διεκρίθη ὁ Κωνσταντῖνος Κυριακὸς Ἀριστίας διὰ τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτοῦ ὅπως βραδύτερον διεκρίθη κατὰ τὴν μάχην τοῦ Δραγατσανίου εἰς γεναιότητα καὶ ἡρωισμόν. Περὶ τοῦ ἀνδρός τούτου, ὁ ὁποῖος μετέφρασεν καὶ τὴν Ἰλιάδα εἰς τὴν Ρουμανικὴν, θὰ ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ πραγματευθῶμεν ἀλλαχοῦ εἰδικώτερον (9).

(1) Πρβλ. Νικ. Ἰ. Λάσκαρην, ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. ΙΖ' (1923-4) ἀριθ. 203, σελ. 8, ἀριθ. 201, σελ. 3-4, ΙΗ' (1924-5) ἀριθ. 207, σελ. 4, τόμ. ΙΘ' (1925/6) ἀριθ. 213, σελ. 5.

(2) «Γοξότης» (πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. ὑποσημ.), φυλλ. Ε' καὶ ΣΓ' (Ἰαν. - Μάρτιος 1841) σελ. 163 - 164.

(3) Ἀυτόθι, σελ. 165 - 166.

(4) Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἰδὲ Νικ. Ἰ. Λάσκαρην ἐν «Παρασκηναίῳ», [πρβλ. κατωτέρω, σελ. 1599x ὑποσημ. 1] τόμ. Α' (1924) ἀριθ. 8 (15 Ἰουλίου) σελ. 58, ἀριθ. 11 (27 Ἰουλίου) σελ. 14-15, ἀριθ. 14 (14 Σεπτ.) σελ. 8-9, ἐν «Ἑλληνικῇ Ἐπιθεωρήσει» τόμ. ΙΖ' (1923-4) ἀριθ. 201, σελ. 4, καὶ ἐν «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ», τόμ. Ε' (1928) σελ. 503. Ὑπὸ τινῶν διχάζεται ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἡθοποιὸς καὶ συγ-

(1) Ἐννοεῖται ἐδῶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας.

(2) Πρβλ. Ν. Ἰ. Λάσκαρην, ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. ΙΗ' (1924/5) ἀριθ. 214 - 215, σελ. κ.ε.

(3) K. Schönwälder, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 59 - 62. Ἡ ἀνωτέρω μετάφρασις ἐγίνε ἐλευθέρως, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι τυχόν εἰς τὴν πραγματείαν αὐτὴν συμπεριληφθεῖσαι μεταφράσεις ἐκ τῆς Γερμανικῆς.

(4) Πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 1518x.

(5) Ὁ Ἀριστόδημος, τραγωδία τοῦ περιφήμου Μόντη ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Κ. Δημίδου καὶ Γ. Α. Μελισταγοῦς. Ἐν Ἐρμούπολει 1835.

Ἡ ἔφημερίς «Ὁ Σωτήρ· Le Sauveur» τῆς 9/21 Αὐγούστου 1836 ἐδημοσίευσε τὴν ἀκόλουθον εἶδησιν :

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἡ τραγωδία τοῦ Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος παρασταθεῖσα εἰς τὸ θέατρον τοῦ Κ. Σκοντζοπούλου τὴν παρελθοῦσαν πέμπτην [=6/18 Αὐγούστου 1836] ἐνθουσίασε τὰς καρδίας ὄλων τῶν ἀκροατῶν. Ἀκόμη ἤχοῦσιν εἰς τὰς ἀκοάς μας αἱ ἐπανειλημμέναι χειροκροτήσεις τῶν. Πόσῃ ἰσχὺν δὲν ἔχουν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς ψυχὰς αἱ γενναῖαι καὶ πατριωτικαὶ πράξεις;

Ἀλλὰ τίνος ὑπῆρξεν ἔργον τὸ δράμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται ἡ ἀνωτέρω εἶδησις; Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν δύναμαι ν' ἀπαντήσω — ἐπὶ τοῦ παρόντος — μετὰ βεβαιότητος. Δράμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων» ἔγραψεν ὁ Κωνσταντῖνος Κυριακὸς - Ἀριστίας, ἀλλὰ καὶ ὁ Γεώργιος Λασσάνης, ὁ ἐκ Κοζάνης διδάσκαλος τοῦ Γένους, ἱερολογίτης, πολυχρόνιος συναιχμάλωτος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, μετὰ δὲ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ἀνώτερος ὑπάλληλος καὶ καθιερωτὴς τοῦ Λασσανεῖου Δραματικοῦ Ἀγῶνος (1796 - 1870) (1). Ὁ «Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων» τοῦ Κωνσταντίνου Κυριακοῦ - Ἀριστίου ἐδημοσιεύθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1840, τὸ ὁμώνυμον δράμα τοῦ Γεωργίου Λασσάνη ἐδιδάχθη κατ' ἐπανάληψιν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς τῆς Ὁδησοῦ τὸ πρῶτον τῷ 1819, ἀλλ' — ὡς φαίνεται — δὲν ἐξετυπώθη (2). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ θίασος Σκοντζοπούλου τὴν 6/18 Αὐγούστου 1836 ἐδίδαξε τὸν «Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα» τοῦ Γεωργίου Λασσάνη, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο κατεῖχε κυριώτατον οἰκονομικὸν ὑπουργημα τοῦ νεαροῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Μετὰ ταῦτα παρεστάθη ὑπὸ τοῦ θιάσου Σκοντζοπούλου «Ὁ Θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη», ἔργον τοῦ Γ. Ἀναξαγόρου Ναύτη, τὸ ὁποῖον ἐκυκλοφορεῖ ἤδη ἐντύπως ἀπὸ ὀκτῶ περίπου ἐτῶν (3). Ἡ ἔφημερίς «Ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς» τῆς 23 Αὐγούστου / 3 Σεπτ. (σελ. 84) ἀνέγραψε σχετικῶς πρὸς τὴν παράστασιν τὰ ἀκόλουθα :

γραφεὺς εἰς «Κωνσταντῖνον Κυριακόν» καὶ εἰς «Κωνσταντῖνον Ἀριστίαν» (πρβλ. π. χ. Précis d'une histoire de la littérature néo-hellénique par A. R. K a n g a b é, τόμ. Β'. Ἐν Βερολίῳ 1877, σελ. 190, 191).

(1) Περὶ τοῦ Γεωργίου Λασσάνη θά πραγματευθῶ ἀλλαχοῦ διεξοδικώτερον, προκειμένου περὶ ἑνὸς δράματος αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη γερμανιστί.

(2) Πρβλ. Ν. Ἰ. Λάσκαρην, ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. ΙΖ' (1923/4) ἀριθ. 200, σελ. 8-11, ἀριθ. 201, σελ. 3-4, ἀριθ. 202-203, σελ. 5, ἀριθ. 204, σελ. 4 κ.ε.

(3) «Τραγωδία ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη ἢ ἡ διάλυσις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου εἰς τὴν Ἀττικὴν, συνθεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γ. Ἀναξαγόρου Ναύτη. Ἐν Λιβόρνῳ, ἐκ τῆς τοῦ Ι. Ι. Πιτσιλίνου τυπογραφίας, 1828» (πρβλ. καὶ Νικ. Ι. Λάσκαρην, ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. ΙΘ' (1952-6) ἀριθ. 217, σελ. 6 κ.ε.).

παρελθοῦσαν Κυριακὴν [16/28 Αὐγ.] παρέστησαν εἰς τὸ θέατρον τὸν θάνατον τοῦ Ἡρώος Καραϊσκάκη. Οἱ ὑποκριταὶ τελειοποιούμενοι βαθμηδὸν εὐχαριστοῦσι τοὺς θεατὰς, διακρίνεται δὲ μετὰξὺ αὐτῶν ὁ Κ. Ἀλκαῖος, τὸν ὁποῖον ἠκούσαμεν πολλάκις ἐπαινούμενον». Καὶ τὸ μὲν δράμα, περὶ οὗ γίνεται ἀνωτέρω λόγος, συντεταγμένον εἰς δεκαπεντασுλλάβους ὁμοιοκαταλήκτους στίχους, εἶναι ἀτυχές, ὁ δὲ συγγραφεὺς αὐτοῦ ταυτιστέος πρὸς τὸν Σμυρναῖον δικηγόρον, δικαστικόν, πολιτευόμενον καὶ συγγραφέα πολλῶν νομικῶν καὶ ἄλλων ἔργων Γεώργιον Μιχαὴλ Ναύτην (1810 - 1877) (1). Ὁ δὲ ἠθοποιὸς Ἀλκαῖος, τὸν ὁποῖον μνημονεύει ἡ ἀνωτέρω ἀγγελία τῆς «Ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος», πρέπει νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὸν Ξενοφῶντα Ἀλκαῖον, υἱὸν τοῦ ἠθοποιοῦ, ἀγωνιστοῦ καὶ ποιητοῦ Θεοδώρου Ἀλκαίου, περὶ τοῦ ὁποῖου θά ἔχωμεν τὴν εὐκαιρίαν ἀλλαχοῦ νὰ πραγματευθῶμεν διεξοδικῶς (2). Ὁ Ξενοφῶν Ἀλκαῖος βραδύτερον, κατὰ τὸ ἔτος 1848, ἀπετέλεσε μέλος τοῦ ἐν Ἀθήναις θιάσου τοῦ Λεωνίδα Καπέλλα (3).

Ἡ ἔφημερίς «Ἡ Ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλάς» τῆς 2/14 Σεπτεμβρίου (4) 1836 ἀνεδημοσίευσε ἐκ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ «Πρωῖνου Κήρυκος» τὴν ἀκόλουθον εἶδησιν : «Χθὲς [30 Αὐγ./11 Σεπτ.] παρεστάθη εἰς τὸ ἐνταῦθα θέατρον [τοῦ Ἀθαν. Σκοντζοπούλου] ὁ Ὀδοιπόρος, δραματικὴ ποίησις τοῦ Κ. Π. Σούτσου. Πλήθος θεατῶν παρευρέθη εἰς ταύτην τὴν παράστασιν. Αἱ εὐφημίαι καὶ τὰ χειροκροτήματα ἀπέδειξαν τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ κοινοῦ, τὴν ὁποῖαν ἐλάμβανε, ἀκοῦον ἀπαγγελλομένους τοὺς λαμπροὺς καὶ πλήρεις ζωηρότητος στίχους τοῦ Κ. Π. Σούτσου». Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ τῆς πρώτης ἀπὸ σκηνῆς διδασκαλίας τοῦ λαοφιλήτου δράματος τοῦ Παναγιώτου Σούτσου.

(1) Πρβλ. Ἰωσήφ Δε-Κιγάλλα, Σχεδίασμα κατόπτρου τῆς Νεοελληνικ. φιλολογίας. Ἐν Ἐρμούπολει 1846, σελ. 71 («Ναύτης Γεώργιος, Ἀναξαγόρας, Δικηγόρος. Ἐπιλοκόνησε τραγωδίαν «Ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη» ἐν Λιβόρνῳ, 1828. Ἐτι ὁδηγῶς τινὰς πρὸς τοὺς δημάρχους κλ., ἐν Ναυπλίῳ 1837). Πρβλ. Α. R. K a n g a b é, ἐνθ. ἀνωτέρω, τόμ. Α', σελ. 247, τόμ. Β', σελ. 187. Ι. Βλαχογιάννην, Χιακὸν Ἀρχεῖον. Τόμ. Ε'. Ἐν Ἀθήναις 1911, σελ. 559). «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ», τόμ. ΙΗ' (ἐν Ἀθήναις 1932) σελ. 111. Τὸ ἀρχαιότατον, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, ἔργον τοῦ Γεωργίου Ναύτη εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ὁ κυρπολισμὸς τοῦ Ὄθωμανικοῦ (sic) στόλου εἰς Νεόκαστρον. Ἡρωὶς δὺο διηρημένη. Τῆ α' Δεκεμβρίου 1827». Ἄνευ τοποῦ ἐκδόσεως* πιθανῶς ἐν Λιβόρνῳ. (Πρβλ. καὶ R. Nicolai, ἐνθ. ἀνωτέρω, σελ. 156). Τοῦ ἔργου τούτου ἀντίτυπον ἐναπόκειται ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἐπίσημα : Ν Φ* 816 8 Ga.

(2) Πρβλ. καὶ κατωτέρω, σελ. 1594α.
(3) Πρβλ. Ν. Ι. Λάσκαρην ἐν «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ». Τόμ. Γ' (1927) σελ. 888. Πρβλ. καὶ «Ἑλληνικὴν Ἐπιθεώρησιν», τόμ. ΙΕ' (1921-1922) ἀριθ. 175, σελ. 2-3, ἀριθ. 176, σελ. 5-7.

(4) Κατὰ λάθος τὸ ὑπ' ἀριθ. 24 φύλλον τῆς «Ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος» — περὶ τοῦ ὁποῖου πρόκειται ἐνταῦθα — φέρει χρονολογίαν : Τετάρτη 2 Αὐγούστου — Mercedi, 14 Aout.

Τὴν 10/22 Σεπτ. 1836 ὁ θίασος Σκοντζοπούλου ἐδίδαξε τὸν *Μάρκον Μπότζαρη* ⁽¹⁾. Κατὰ τὸν κ. Νικ. Ἰ. Λάσκαρη ⁽²⁾ εἶναι ἄγνωστος ὁ συγγραφεὺς τοῦ δραματικοῦ τούτου ἔργου. Κριτικὸν ἄρθρον τοῦ Μιχαήλ Σχινᾶ, σχετιζόμενον πρὸς τὴν παράστασιν τῆς 10/22 Σεπτ. 1836, ἀναφέρει ρητῶς, ὅτι τὸ κατ' αὐτὴν διδαχθὲν δράμα ἦτο «ποίημα Ἰταλοῦ, μεθρημνευμένον ἑλληνιστί» ⁽³⁾. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως δυνατόν νά πρόκειται περὶ παρεξηγήσεως τοῦ Μιχαήλ Σχινᾶ. Γενικῶς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἔχομεν συχνὰ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας δραματικὰ ἔργα ἑλληνικὰ θεωροῦνται καὶ διακηρύσσονται μεταφράσματα ἐκ ξένων γλωσσῶν. (Πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 1519α, ἀναφορικῶς πρὸς τὸ δράμα «Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος» τοῦ Ἰωάννου Ζαμπελίου, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τῆς ἡμεριδος «Ὁ Σωτήρ - Le Sauveur» κρίνεται ὡς δῆθεν μετάφρασμα). Ὁ Θεόδωρος Ἀλκαῖος ἔγραψε τρίπρακτον ἔμμετρον τραγωδίαν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότζαρη», ἡ ὁποία συμπληρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Παράσχου ἐδημοσιεύθη καὶ διὰ τοῦ τύπου τῷ 1841 ⁽⁴⁾. Ἄλλ' ἀποκλείεται, ὅτι αὕτη τυχὸν ἀπὸ χειρογράφου ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ θιάσου Σκοντζοπούλου τὴν 10/22 Σεπτ. 1836. Διότι τὸ περιεχόμενον τῆς σχετικῆς πρὸς τὸν Μάρκον Μπότζαρη τραγωδίας τοῦ Θεοδώρου Ἀλκαίου δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς ὠρισμένα στοιχεῖα τῆς θεατρικῆς κριτικῆς τοῦ Μιχαήλ Σχινᾶ, τὴν ὁποῖαν ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω, παραθέτομεν δὲ κατωτέρω ⁽⁵⁾. Ἐπίσης διὰ λόγους χρονολογικοῦς καὶ ἄλλους ἀποκλείεται ἡ ἐκδοχή, ὅτι τὴν 10/22 Σεπτ. 1836 ἐδιδάχθη τὸ εἰς τὸν Μάρκον Μπότζαρη ἀναφερόμενον δραματικὸν ἔργον τοῦ Ἰ. Δ. Ἐξάρχου ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη διὰ τοῦ τύπου τῷ 1840 ⁽⁶⁾. Ἐπίσης ἀποκλείεται, ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐδιδάχθησαν ἔργα εἰς τοὺς ἀδελ-

φοὺς Σούτσου προσγραφόμενα καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ἥρωα τοῦ Σουλίου ἀναφερόμενα. Πιθανώτερον φαίνεται ὅτι τὴν 10/22 Σεπτ. 1836 ὁ θίασος Σκοντζοπούλου ἐδίδαξε τὸν «Μάρκον Βόσσαριν» πεντάπρακτον δράμα τοῦ Ἰ. Ζαμπελίου ⁽⁷⁾, τοῦ ὁποῖου — κατὰ τὰ ἀνωτέρω ⁽²⁾ — καὶ ἄλλα δύο δράματα ἐδιδάχθησαν ἐν Ἀθήναις διαρκούντος τοῦ ἔτους 1836.

Βραδύτερον, μεσοῦντος τοῦ Σεπτεμβρίου 1836, (κατὰ τὸ παλαιὸν) ὁ θίασος Σκοντζοπούλου ἐδίδαξε τὴν «Πολυξένην», δράμα τοῦ Ἰακώβου Ρίζου Νερουλοῦ, τὸ ὁποῖον ἤδη πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχεν ἐν Κερκύρα, Βουκουρεστίῳ καὶ ἀλλαχοῦ ὑφ' ἑλλήνων ἐρασιτεχνῶν διδαχθῆ ⁽⁸⁾, δημοσιευθῆ δὲ διὰ τοῦ τύπου τῷ 1814 (ἐν Βιέννῃ ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Ἰωάννου Βαρθόλδου Τσβεκίου) ⁽⁹⁾.

Τελευταία παράστασις κατὰ τὸ ἔτος 1836 ἐδόθη ὑπὸ τοῦ θιάσου Σκοντζοπούλου τὴν 30 Σεπτ./12 Ὀκτ. ἡμέραν Τετάρτην. Τοῦτο ἐξάγω ἐξ εἰδοποιήσεως, τὴν ὁποῖαν ἐδημοσίευσεν ἡ ἡμερίς «Ἀθηνᾶ» τῆς 26 Σεπτ./8 Ὀκτ. 1836: «Τὴν ἐρχομένην Τετάρτην θέλει παρασταθῆ εἰς τὸ θέατρον καὶ ἡ τραγωδία τοῦ αἰοδίου Μάρκου Μπότζαρη». Ἀσφαλῶς πρόκειται πάλιν περὶ τοῦ δράματος τοῦ Ἰωάννου Ζαμπελίου ⁽¹⁰⁾.

Κατὰ τὸ ἔτος 1836 ὁ πολυμαθὴς Φαναριώτης Μιχαήλ Σχινᾶς (ἐγεννήθη περὶ τὸ 1792, † 31 Ἰανουαρίου 1870) ⁽¹¹⁾ ἱδρύσεν τὸν «Θεατὴν, σύγγραμμα ἠθικόν, οικονομικόν, φιλολογικόν καὶ θεσμοθετικόν». Τὸ πρῶτον τεύχος τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ὑπὸ χρονολογίαν 25 Ὀκτωβρ. 1836, περιέχει ἐνδιαφέρον ἄρθρον τοῦ Μιχαήλ Σχινᾶ «Περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θεάτρου» ⁽¹²⁾. Ἐκ τοῦ ἁρθρου τούτου, ἐν ᾧ ἡ κριτικὴ περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Μάρκου Μπότζαρη ἀναφέρεται εἰς τὴν παράστασιν αὐτῆς κατὰ τὴν 10/22 Σεπτ. 1836, ἀποσπῶ τὸ ἀκόλουθον ἀπόσπασμα: «Ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία διὰ μακρῶν

(1) Πρβλ. Νικ. Ἰ. Λάσκαρη, ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. ΙΕ' (1921/2) ἀριθ. 174, σελ. 2-4, τόμ. ΙΘ' (1925/6) ἀριθ. 218, σελ. 5.

(2) Αὐτόθι.

(3) Πρβλ. κατωτέρω, σελ. 1595 α-β.

(4) «Ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Μπότζαρη». Τραγωδία εἰς τρεῖς πράξεις. Συνθεθεῖσα μὲν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Θεοδώρου Ἀλκαίου. Ἐκδοθεῖσα δὲ ὑπὸ Χ. Ἀναστασίου. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς τυπογραφίας Χ. Ἀναστασίου (Ὁδὸς Ἑρμοῦ, οἰκία Κ. Πιτάρη.) 1841. Σελ. [I - IV] + α - γ + I + I - 56. Σχ. 8ον. (Ἀντίτυπον ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἐπίσημα: Ν. Φ. = 306.

(5) Σελ. 1594 α, 1594 β κ.ε. Ἐν τῇ κριτικῇ τοῦ Μιχαήλ Σχινᾶ λέγεται περὶ τῆς παραστάσεως τοῦ σχετικοῦ πρὸς τὸν Μάρκον Μπότζαρη δράματος: «Τὸ παιδίον ὑπεκρίθη δεξιότερον τὸν υἱὸν τοῦ ἥρωος.» Ἀλλὰ μετὰ τῶν προσώπων τοῦ ἀνωτέρω μνημονευμένου δράματος τοῦ Θεοδώρου Ἀλκαίου δὲν ὑπάρχει υἱὸς τοῦ Μάρκου Μπότζαρη.

(6) «Ὁ Μάρκος Βόσσαρης», τραγωδία συνθεθεῖσα ὑπὸ Ἰ. Δ. Ἐξάρχου. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀγγέλου Ἀγγελίδου, 1840. Σελ. 104, σχ. 8ον. Πρβλ. Εὐλόγιον Κουρίλαν, ἐν «Ἠπειρωτικοῖς Χρονικοῖς», τόμ. 5' (1931) σελ. 99.

(7) Εἶναι αὕτη ἡ πέμπτη τραγωδία τοῦ Λευκαδίου τούτου ποιητοῦ. Ἡ πρώτη ἐκδοσις αὐτῆς, διασκευασμένης, ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τῷ 1843 (Πρβλ. Ε. Legrand - A. Fernot, Bibliographie Ioniennne. Τόμ. Α', σελ. 357, ἀριθ. 1423), ἀλλ' ἐκυκλοφόρει χειρογράφως καὶ προηγουμένως. Μεταξὺ τῶν προσώπων τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος τραγωδίας εἶναι καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Μάρκου Μπότζαρη, ὀνόματι Δημήτριος, «μειράκιον» τὴν ἡλικίαν, πρβλ. κατωτέρω, σελ. 1595 β, τὴν κριτικὴν τοῦ Μιχαήλ Σχινᾶ καὶ ἀνωτέρω, σελ. 1594 α, ὁποσημ. 5.

(8) Σελ. 1518α, 1520β κ.ε., 1590 κ.ε.

(9) Πρβλ. Νικ. Ἰ. Λάσκαρη, ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. ΙΕ' (1921-2) ἀριθ. 170, σελ. 9, ἀριθ. 171, σελ. 3-4, τόμ. ΙΖ' (1922-3) ἀριθ. 184-5, σελ. 11 τόμ. ΙΖ' (1923/4) ἀριθ. 194, σελ. 7-9, ἀριθ. 195, σελ. 8, τόμ. ΙΘ' (1925/6) ἀριθ. 218, σελ. 5-6.

(10) Πρβλ. Νικ. Ἰ. Λάσκαρη, ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. ΙΖ' (1923/4) ἀριθ. 193, σελ. 5, ἀριθ. 194, σελ. 7 κ.ε.

(11) Πρβλ. ἀνωτέρω, 1594α κ.ε.

(12) Ὁ πατὴρ τοῦ Μιχαήλ Σχινᾶ, ὀνόματι Γεώργιος, ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ἐν Μακρυνίτῃ τῆς Θεσσαλίας, ὅπου τῷ 1821 ἔπεσε μαχόμενος ὑπὲρ πατρίδος, ὁ ἐξαδελφός τούτου καὶ ὁ θεῖος ἐκεῖνου, ἐπίσης Γεώργιος καλούμενος. Πρβλ. «Θεατὴν», περίοδος Α', ἀριθ. 3, (1 Δεκ. 1836) σελ. 13.

αίωνων χρηματίσασα πολιτικῶν τρικυμιῶν παίγνιον, μόλις εἶρε ποτέ εὐμενεστέρους ανέμους, καὶ ἀνεζωπύρησε τὰς θεατρικὰς ἀναμνήσεις εἰς Ὀδησσόν, εἰς Κέρκυραν καὶ ἄλλαχοῦ. Ἄλλ' εἰς τὰς νεωτέρας Ἀθήνας, καθέδραν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς αὐτονομίας, πολιὰν τῆς δραματικῆς μουσῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας πατρίδα, πολὺ δικαιότερα καὶ ἐντονωτέρα γίνεται ἡ ἐπιβολὴ πρὸς τὰ τῶν θεαμάτων καλά. Οὕτως ἐσχηματίσθη τὸ ἐνταῦθα προσωρινὸν θέατρον μας, τὸ ὁποῖον ἀκούσαμεν ὅτι ἤδη καὶ διὰ τὸν χειμῶνα ἢ καὶ δι' ἄλλα αἰτία διαλύεται, μέλλον, ὡς ἐλπίζομεν, νὰ ἀναφανῆ μετ' οὐ πολὺ ἐντελέστερον. Ἡμεῖς δὲ σπεύδομεν νὰ σημειώσωμεν ὅσα παρατηρήσαμεν εἰς δύο τῶν τελευταίων παραστάσεων του, μήπως γίνωσιν ὁπωσοῦν χρήσιμα εἰς ἄλλους καιροῦς.

Φαινόμενον κοινωνικὸν ἄξιον προσοχῆς ἢ ἐντὸς κοινωνίας ἔτι ἀπλοϊκῆς αὐτοκίνητος ἐπιχειρήσεως καὶ κατόρθωσις θεάτρου! Οὐτε νόμος ἔπραξεν, οὐτε ἄρχων, ἀλλ' ἐργολάβος ὁ τυχών, μέλος τῆς κοινωνίας, εἶπε πρὸς αὐτήν· Ἐλθέ νὰ θεωρήσης καὶ νὰ ἀκούσης· καὶ ἡ κοινωνία συνήλθε προθύμως καταβάλλουσα τὸ θεωρικὸν νόμισμα.

Ἰδοὺ τετράπλευρον σανίδωμα, προχείρων συμπεπηγμένον, ὑπαιθρον, ἔχον στέγην τὸν ἀττικὸν οὐρανόν, ὁποῖον καὶ κανὲν ᾧδειον ποτέ. Ἐμβαίνει, πατεῖς τὸ κατάχαμον, ὅπου ἐλευθέρως περιφέρονται ἄνδρες διάφοροι. Εἰς μίαν γωνίαν πωλοῦνται ζαχαρικά, πλησίον στέκονται οἱ κρατοῦντες τὰ φανάρια τινῶν ἐκ τῶν θεατῶν. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ ἐδάφους καθίσματα ἀναιβατά, ἢ σκηνὴ κατέναντι τῆς εἰσόδου, κατέναντι τῆς σκηνῆς τὸ θεωρητήριον τοῦ βασιλέως, ὑψηλὸν καὶ μεμονωμένον ὡς περισσερέων, καὶ εἰς τὰς τρεῖς πλευράς τοῦ θεάτρου σειρὰ θεωρητηρίων διὰ τοὺς πληρώνοντας μίαν καὶ ἡμίσειαν δραχμὴν. Πλὴν αἱ τάξεις ἀναμίγνυνται εἰς τὸ δημοτικὸν ὕφασμα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, καὶ μετ' ὀλίγον βλέπεις τοὺς κάτω ἀναστροφόμενους ἐπάνω, καὶ τούτους ἀναστρεφόμενους μετὰ τῶν κάτω. Φῶτα ἀμυδρά, δυσώδη καὶ δυσωδέστερα διὰ τὸν ἀνεμον. Γυναῖκες ἱκαναὶ ἐπάνω Παντοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἀπαντῶσιν εἰμὴ σανίδας γυμνάς, γῆν γυμνήν, πενιχρὸν κατασκευάσμα τῆς στιγμῆς, ὡς τὰ ἀνεγειρόμενα εἰς τὰ πανηγύρια πρὸς ἔκθεσιν τῶν πραγματειῶν.

Τὸ διδασθησόμενον δράμα εἶναι ὁ θάνατος τοῦ Μάρκου Βότσαρη, καὶ ὁμοῦ ὀλίγοι συνήλθον στρατιωτικοί· εἴτε διότι ὀλίγοι στρατιωτικοί· Ἕλληνες ἐπιδημοῦσιν ἐνταῦθα, εἴτε διότι εἶδον οἱ ἄλλοι τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος, εἴτε διότι ἐθεώρησαν ἤδη πρότερον τὸ δράμα. Μουσικὴ παίζει ἕως ὑψωθῆ τὸ παραπέτασμα τῆς σκηνῆς, χονδρόπανον ρερυπωμένον καὶ τρυπημένον. Τὸ ποίημα εἶναι Ἰταλοῦ, μεθηρημενευμένον

Ἕλληνιστί. Οἱ ὑποκριταί, ἐθελονταί. Ἦλθεν ἡ ὥρα, ἄς ἴδωμεν. Κοσμήματα σκηνικὰ μὴ προσμένωμεν, ὡς ἀλλότρια τοῦ παρόντος καιροῦ. Ἄλλὰ τί ποίημα ψυχρὸν, μονότονον, ἀνενέργητον! Ζωγραφικώτατον τὸ ἑλληνικὸν ἔνδυμα ἐπὶ τῆς σκηνῆς· ἀλλὰ καὶ πόσαι ἐλλείψεις εἰς τοὺς ὑποκριτάς! Δὲν εἶναι παράξενον, καὶ μὲ εὐνοίαν φίλων ὀμιλοῦμεν. Διατί νὰ μὴ προμανθάνωσιν ἕκαστος ἀσφαλέστερον τὸ μέρος του; Ξηροὶ καὶ ἄψυχοι εἰς τὴν ἀπαγγελίαν, εἶναι καὶ ἀδραματούρητοι καὶ ἀκίνητοι εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς τὸ σῶμα, εἰς τὰς χειρονομίας. Τὸ παιδίον ὑπεκρίθη δεξιώτερον τὸν υἱὸν τοῦ ἥρωος· τούτου δὲ ἡ σύζυγος παρεστάθη σκοτεινὴ καὶ ἀχαρὶς ὡς ἀράχνη· καὶ ὁ ἥρωος αὐτὸς ἀγνωστος σχεδὸν παρέδραμε τὴν σκηνὴν. Πληγωμένος καὶ ψυχορραγῶν, ἐφάνη μὲ πρόσωπον εὐρώστου. Αὐτὸς τε καὶ οἱ συστρατιῶται δριμείας μάχης ἐξερχόμενοι, ἀναίμακτα ἔφερον τὰ ἱμάτια καὶ τὰ ὄπλα, ἄνδρες αἰχμηταί, κατὰ τὸν ποιητὴν αἵματι καὶ λυθρῶ πεπαλαγμένοι. Ἄλλὰ πάντα ταῦτα δικαίως ἀποδοτέον εἰς τὸ πρωτόπειρον καὶ τὸ βραχύσχολον τῶν ὑποκρινομένων, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἀφυίαν ἢ ἀπειροκαλίαν. Παρατηρήσαμεν δὲ καὶ ἀμαρτήματα τινὰ εἰς τὸ λεκτικὸν τοῦ δράματος, ὡς μύρια ἀντὶ μυρία, νὰ μὲ δειλιάς, ἀντὶ νὰ μὲ φοβῆς ἢ τρομάζης, καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ἀκριβεστέρα ἐπιμέλεια θέλει ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν μας τοῦ λοιποῦ. Ὅποια δὲ τοὺς τρόπους καὶ ἡ ὀμύγυρις τῶν θεατῶν; Καθημένοι, ὄρθιοι, μὲ τοὺς πῖλους εἰς τὰς κεφαλὰς, συνομιλοῦντες, βομβοῦντες, καπνίζοντες, χειροκροτοῦντες, συρίζοντες, τί ἀλλόκοτος λαός; Τί λαϊκὴ τύρβη; Τί ἔθνος ἀχαλίνωτον, ζωηρὸν, πύρινον, καταπληκτικὸν καὶ ποιητῶν καὶ χορηγῶν καὶ ἐργολάβων καὶ ὑποκριτῶν καὶ ἑλληνοδικῶν;

Ἄλλὰ φθάνομεν εἰς ἄλλην ἐσπέραν καθ' ἣν ἐδιδάχθη ἡ Πολυξένη, ποίημα πρωτότυπον Ἰακώβου Ρίζου τοῦ Νερουλοῦ εἰς πράξεις πέντε. Σοφὸς ὁ ἀνὴρ, καὶ τοὺς ἡμετέρους ἐπιλογισμοὺς πεποιθήσαμεν, ὅτι θέλει δεχθῆ τόσῳ ἠπιώτερον, ὅσῳ καὶ σοφώτερος εἶναι σήμερον παρ' ὅτε πρῶτον ἐξέφερε τὸ δράμα, καὶ ἀρτιώτερα δυνατὸς νὰ γεννήσῃ. Προσημειοῦμεν δὲ τὰ τῆς ὑποκρίσεως. Τὰ τῶν γυναικῶν, μύστακας ἀνδρείους ἐπιδεικνυσῶν, ἔωλα καὶ ἀδέξια. Σκαῖοι οἱ ἱματισμοί. Ὁ Ἐκτωρ, ὑποφερτός, καίτοι ἀπαγγέλλων ἀκόμψως. Ὁ Πάρις, μονότονος, χειρονομῶν μὲ ἀπεικυῖαν σφοδρότητα. Ὁ δημογέρον Θυμοίτης ὁπωσοῦν πιθανός. Ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Εὐρύπυλος, κοινοί. Οἱ πάντες, προσδιαλεγόμενοι καὶ βλέποντες καὶ ἀκούοντες ἀλλήλους ἀνευ δραματικῆς συγκινήσεως καὶ ἀναστροφῆς, καὶ μονοῤῥυθμῶς διαμετροῦντες τὰ ἡμιστίχια, καὶ φορτικώτερον ἐκφαίνοντες τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, ἐνίοτε δὲ καὶ κολοβόνοντες, ἢ παρεκ-

τείνοντες τοὺς στίχους δι' ἀμνημοσύνην. Ἄλλὰ καὶ τὸ ποίημα ἔχει μακρότητας πολλὰς, καὶ λέξιν πολλάκις ἠχοῦσαν ἢ χρωματισμένην ἐπὶ τὸ κωμικώτερον, καὶ τινα λογοειδῆ καὶ παραπληρωματικά καὶ οἰκιακά. Οὐδεμίαν ἐμφαίνει στάσιν... ἐμπαθῆ ἢ φοβερὰν, οὐδένα χαρακτήρα τραγικῶς καὶ πρεπόντως ἀνεπτυγμένον. Ἐρωτος φέρει μικροπραγματείας διηγεκοῦς. Καὶ ἡ δολία δὲ ἀντιζηλία τῆς Κασσάνδρας πρὸς τὴν ἀδελφὴν Πολυξένην λυπεῖ, ὡς καὶ τὸ θρασέως ἀντίτυπον τοῦ Πάριδος πρὸς τὸν πατέρα Πρίαμον καὶ ἡ ἀγενῆς δολοφονία τοῦ Ἀχιλλέως.

Κατὰ τὴν παράστασιν ταύτην ἐξανοίξαμεν εἰς ἕν τῶν ἐπάνω θεωρητηρίων καὶ ἱερεῖς τῶν ἡμετέρων, τρεῖς ἢ τέσσαρας, καὶ τοῦτο μάλιστα μᾶς ἐφάνη τὸ θεατρικώτατον τῶν ἐπεισοδίων.

Συγκεφαλαιοῦντες τὸν λόγον, εὐχόμεθα ἢ νέα ἐθνικὴ σκηνὴ μας νὰ προαχθῆ νουνεχῶς εἰς τὸ τελειότερον, νὰ μὴ λησμονήσῃ τὸν κοινωνικὸν καὶ φιλόπατριν τῆς δραματοδιδασκαλίας σκοπὸν, νὰ μὴ ζητῆ ραθυμῶς, νὰ μὴ μιμῆται ἀβασανίστως τὰ ξενικά (1), τῶν ὁποίων σήμερον δεῖναι καὶ ἀπέραντοι καὶ ὕδροκέφαλοι ἐκορυφώθησαν αἱ παρεκτροπαί, ἀλλ' ὑπογραμμὸν ἀναλαβοῦσα τὴν ἠθοποιάν τοῦ προγονικοῦ θεάτρου προαίρεσιν, νὰ καλέσῃ χορηγοὺς παῖδας Ἑλλάδος, τοὺς γνησιωτάτους τῶν αἰδῶν. Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀπέμαθε τὴν χρῆσιν οὔτε τοῦ τραγικοῦ καθόρου οὔτε τῆς κωμικῆς ἐμβάδος, ἔχει, ἀλλὰ καὶ ἔξει ποιητὰς ἀκμαίους καὶ μουσολήπτους πρὸς ἀνατολάς τε καὶ πρὸς δυσμάς, καὶ εἰς τούτων τὰς χεῖρας παραδίδει τὸ θέατρον τῆς (2).

Ὁ Μιχαὴλ Σχινᾶς ἦτο οἰκεῖος πρὸς τὰ θεατρικὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης, μάλιστα δὲ τῶν Παρισίων. Τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον εἶναι ἀξιόλογον μνημεῖον τῆς νεοελληνικῆς θεατρικῆς κριτικῆς· ἀξιοὶ προσοχῆς εἶναι καὶ οἱ ἐν αὐτῷ ἀπαντῶντες θεατρικοὶ ὄροι.

Ἀπὸ κοινωνικῆς ἐπόψεως ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ σημεῖον ἐκεῖνο τοῦ ἀνωτέρω ἄρθρου τοῦ Μιχαὴλ Γ. Σχινᾶ, καθ' ὃ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς «Πολυξένης» τοῦ Ἰακώβου Ρίζου Νερουλοῦ παρέστησαν καὶ ἱερεῖς τοῦ ἡμετέρου κλήρου Ἀσφαλῶς πολὺ τολμηροὶ ὑπῆρξαν οἱ ἱερεῖς ἐκεῖνοι, ὥστε νὰ παρίδωσι καὶ πατερικὰς διατάξεις καὶ προλήψεις κατὰ τοῦ θεάτρου (3). Καίτοι ἡ

(1) Ἔστι δὲ φύλον ἐν ἀνθρώποισι ματαιότατον, ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια, παπταίνει τὰ πόρρω, μεταμώνια θηρέων ἀκράντοις ἐλπίσιν·
Ἦτοι:

*Υπάρχει φυλὴ ἀνθρώπων ματαιοτάτη, ἣτις καταφρονοῦσα τὰ ἐντόπια περιβλέπει τὰ ἔξω, κυνηγοῦσα πράγματα ἀνέμου μὲ ἐλπίδας μωρὰς.

Πινδάρ. Πυθ. Εἶδος Γ' [21-23].

(2) Θεατῆς, περίοδος Α', ἀριθμὸς 1, σελ. 23-26

(3) Πρβλ. Νικ. Ἰ. Λάσκαρη ἐν τῇ «Ἑλληνικῇ Ἐπιθεωρήσει», τόμ. 10 (1925-6), ἀριθ. 218, σελ. 5-7.

ἐκκλησία δὲν ἤσκησε πολεμικὴν κυρίως κατὰ τοῦ θεάτρου αὐτοῦ τούτου, ἀλλὰ κατὰ τῆς παρεκτροπῆς αὐτοῦ (1). Ὅπωςδήποτε ἢ ἀνωτέρω ἀναφερομένη περίπτωσις εἶναι — ἐφ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω — ἡ ἀρχαιοτέρα, καθ' ἣν εἰς νεοελληνικὴν θεατρικὴν παράστασιν ἐνεφανίσθησαν καὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ καθ' ἡμᾶς κλήρου· ἴσως εἴλκυσεν αὐτοὺς τότε εἰς τὸ θέατρον ἡ κλασσικὴ ὑπόθεσις τοῦ διδασκομένου ἔργου.

Ὁ χειμὼν συνετέλεσε, ὥστε κατὰ τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου 1836 νὰ διακοπῶσιν αἱ ἐργασίαι τοῦ ἀστέγου θεάτρου τοῦ Ἀθανασίου Σκοντζοπούλου. Ἐν τούτοις ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ θεάτρου εἶχε περιέλθει εἰς οἰκονομικὰς στενοχωρίας, ὀφείλων εἰς τὸν Λ. Γλέπην σημαντικὸν ποσόν, ἀντίτιμον ξυλείας, ἡ ὁποία εἶχε χρησιμοποιηθῆ πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ θεάτρου. Μὴ δυνάμενος ἄλλως πῶς νὰ εἰσπράξῃ ὁ Λ. Γλέπης τὰ χρήματά του προέβη εἰς κατάσχεσιν τοῦ θεάτρου, ὅπως τοῦτο ἐκθέσῃ εἰς πλειστηριασμὸν καὶ οὕτω εἰσπράξῃ ὅ,τι παρὰ τοῦ Ἀθ. Σκοντζοπούλου εἶχε νὰ λαμβάνῃ. Ἡ ἐλληνο-γερμανικὴ ἐφημερὶς «Ἐλπίς - Die Hoffnung» ἐδημοσίευσε (2) τὰς κατωτέρω σχετικὰς πράξεις:

«Κοινοποιήσις Πλειστηριασμοῦ

Κοινοποιεῖται κατ' ἐπανάληψιν, κατὰ τὴν ἐννοίαν τῶν ἄρθρων 967 § 2 τῆς Πολ. Δικονομίας τὸ κοινόν, ὅτι τὸ παράποδας σημειούμενον θέατρον θέλει πλειστηριασθῆ ἀφεύκτως τὴν 15 τοῦ ἡδὴ προεγγίζοντος Νοεμβρίου, ἡμέραν Κυριακὴν, ὡς προερρέθη διὰ τῆς ἀπὸ τὰς 28 7βρίου κοινοποιήσεώς μου θέλουσιν προσέτι φυλαχθῆ καὶ ὅσα εἰς τὴν εἰρημένην κοινοποίησιν ἐμπεριέχονται.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 28 8βρίου 1836

Ὁ κλητῆρ
Ἰω. Νικολαΐδης.»

«Ἐκθεσις Ἀναγκαστικῆς Κατασχέσεως

Σήμερον τὴν ὀγδόην Σεπτεμβρίου 1836, ἡμέραν τρίτην τῆς ἐβδομάδος, ὥραν δεκάτην π. μ. ὁ ὑποφαινόμενος κλητῆρ τοῦ ἀκροατηρίου τοῦ ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικείου, κατὰ συνέπειαν τοῦ ὑπ' Ἀριθ. 2137 Συμβολαιογραφικοῦ Ἐκτελεστοῦ δικαιογράφου καὶ τῆς πρὸς ἐμὲ πληρεξουσιότητος τοῦ

(1) Πρβλ. πρὸ πάντων Δημ. Σίμου Μπαλᾶνον, Ἐκκλησία καὶ θέατρον [ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ παραρτήματος τῆς ἐφημερίδος «Ἀθηναίς»]. Ἐν Ἀθήναις 1909, τοῦ αὐτοῦ, Χριστιανισμὸς καὶ Σκηνή. Διάλεξις γενομένη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ «Ἐθνικοῦ Θεάτρου» τὴν 17ην Δεκ. 1924. Ἐν Ἀθήναις 1925. Χρυσόστομος Παπαδοπούλου [τοῦ μετὰ ταῦτα ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος], Θεατρικὴ συζήτησις, ἐν τῷ περιοδικῷ Ἀλεξανδρείας «Πανταίνω», τόμ. 5 (1913) σελ. 138-141. Γρηγ. Παπαμιχαήλ, Ἐκκλησία καὶ θέατρον. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1915.

(2) Παράρτημα τοῦ ὑπ' ἀριθ. 7-8 φύλλου (=3/15 Νοεμβρ. 1836), σελ. 42.

δανειστοῦ Κ. Α. Γλέπη καὶ δυνάμει τῶν ἄρθρων 954 καὶ 957 τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, προσέλαβον τὸν Δημαρχικὸν Πάρεδρον Κ. Κ. Παπαῦ Α. Θεοχάρην, καὶ ἐμετέβην εἰς τὸ ἐνταῦθα κείμενον θέατρον τοῦ Κ. Ἀθ. Σκοντζοπούλου, καὶ ἐκατάσχεσα αὐτὸ διὰ τὸ τέλος τοῦ νὰ πλειστηριασθῆ καὶ πληρωθῆ ὁ δανειστὴς Κ. Γλέπης. Δραχμὰς 2381, τὰς ὁποίας ὀφείλει ὁ εἰρημένος Σκοντζόπουλος ἀπὸ ἀγορὰν ξυλείας. Τὸ θέατρον τοῦτο σύγκειται ἀπὸ τάβλας Βενέτικας καὶ Τριεστίνικας καὶ ἀπὸ διάφορα πάτερα καὶ καθρόνια.

Ὅθεν ἐκτίμησεν αὐτὸ ὁ ἄνω Πάρεδρος Δραχμὰς χιλιάδας τρεῖς Ἀριθ. 3000. Προσδιορίζεται δὲ ἡ ἡμέρα τοῦ πλειστηριαμοῦ αὐτοῦ ἡ ὀγδόη ἑβδομάς ἀπὸ σήμερον, καὶ ὑπογράφεται ἡ παροῦσα παρὰ τοῦ ὡς ἐκτιμητοῦ Δημαρχικοῦ Παρέδρου καὶ τοῦ Δανειστοῦ, μὴ παρόντος τοῦ ὀφειλέτου.

Ο Δημαρχικὸς Πάρεδρος Ὁ Διάδικος
Κ. Παπαῦ Α. Θεοχάρης Α. Γλέπης
Ὁ Κλητῆρ
Ἰω. Νικολαΐδης.»

Ἐν τούτοις οἱ διάδικοι συνεβιβάσθησαν βραδύτερον καὶ προέβησαν εἰς τὴν ἐξῆς δήλωσιν, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσαν διὰ τῆς ἐφημερίδος «Ὁ Σωτήρ - Le Sauveur» τῆς 24 Δεκ. 1836/5 Ἰανουαρ. 1837, ἴσως δὲ καὶ δι' ἄλλων ὀργάνων:

Α'. Ἐχόντες φιλονεικίας εἰς τὸ Δικαστήριον οἱ ὑποφαινόμενοι περὶ κατασχέσεως τοῦ Θεάτρου, ἐσυμβιβάσθημεν σήμερον, καὶ μένει νὰ λάβῃ ὁ Κ. Γλέσση⁽¹⁾ ἀπὸ τὸν Κ. Σκοντζόπουλον δραχμὰς δύο χιλιάδας διακοσίας, ἀρ. 2,200, πηγαζούσας ἀπὸ ἀγορὰν ξυλείας τοῦ συμβολαιογραφικοῦ ἐκτελεστοῦ ἐγγράφου, ὑπ' ἀριθ. 2137.

Β'. Ἐξοφλοῦνται ὅλαι αἱ φιλονεικίαι καὶ λογαριασμοί, αἱ ὁποῖαι ἀκολούθησαν ἕως σήμερον, καὶ κάθε ἐγγραφὸν μένει ἄκυρον μετὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν ἄνωθεν δραχμῶν.

Γ'. Τὴν ἐρχομένην Κυριακὴν, 27 τρέχοντος, 10 ὥρας Π.Μ. ἐκτίθεται εἰς δημοπρασίαν τὸ θέατρον κείμενον πλησίον τοῦ Κ. Α. Πετράκη (ἐκτὸς τῆς γῆς) καὶ τελειώνει εἰς τὰς 12.

Δ'. Θέλει ἐνεργηθῆ ἡ δημοπρασία τοῦ ρηθέντος θεάτρου ἀπέναντι τοῦ καφφενείου τοῦ Κ. Δημητρίου Θωμαΐδου.

Ε'. Πρὸς εὐκολίαν τῶν ἀγοραστῶν, δίδεται μὲ προθεσμίαν 31 ἡμερῶν, ὅταν παρουσιάσῃ ἀξιόχρεον ἐγγυητὴν, καὶ ἐπομένως εἶναι κύριος ἀγοραστής ἄνευ τόκου.

ΣΤ'. Ἡ παροῦσα πράξις λογιζέται παρ' ἡμῶν ἐκτελεστέα ὡς ἀπὸ τοῦ Δικαστηρίου τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἐν Ἀθήναις, 20 Δεκεμβρίου 1836
Ἀθ. Σκοντζόπουλος.
Α. Γλέσση.»

(1) Ἐνταῦθα: Α. Γλέσση, ἀνωτέρω: Α. Γλέπης.

Ποῖα ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πλειστηριαμοῦ τοῦ θεάτρου, ὁ ὁποῖος εἶχεν ὀρισθῆ διὰ τὴν 27 Δεκ. 1836/8 Ἰανουαρ. 1837, δὲν γνωρίζω. Ἄξιον προσοχῆς εἶναι, ὅτι κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐξηρεῖτο τοῦ πλειστηριαμοῦ ἡ γῆ, ἐφ' ἧς ἔκειτο τὸ θέατρον, ἡ ὁποία δὲν ἀνήκεν ἴσως εἰς τὸν Ἀθανάσιον Σκοντζόπουλον. Ὅπωςδὴποτε οὗτος δὲν παρητήθη τῶν θεατρικῶν αὐτοῦ ἐπιχειρήσεων καὶ μετὰ τὸ κλείσιμον τοῦ θερινοῦ θεάτρου τοῦ 1836, ἀλλ' ἠγωνίσθη καὶ περαιτέρω ὑπὲρ τῆς Νεοελληνικῆς σκηνῆς. Πρβλ. τὸ κατωτέρω σημείωμα, τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν «Ὁ Σωτήρ - La Sauveur» τῆς 14/26 Μαρτίου 1837:

« Ἀποφασιστικὰ ὁ Κ. Σκοντσόπουλος ἀπεφάσισε νὰ μᾶς διασκεδάσῃ καθ' ὅλας τὰς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἀφ' οὗτου ἔμεινεν ἄχρηστον τὸ ἀπέναντι τῆς οἰκίας τοῦ Κ. Ἀναργύρου [Πετράκη] θέατρον ὡς ἄστεγον, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ἐνοικιάσῃ ἐντὸς τῆς πόλεως μίαν εὐρύχωρον ἀποθήκην, καὶ νὰ τὴν μεταβάλλῃ εἰς θέατρον. Τὸ ἔργον ἐξετελέσθη μὲ ἀρκετὴν ἐπιτυχίαν. Αἱ θεατρικαὶ παραστάσεις ἤρχισαν πρὸ καιροῦ εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο θέατρον, τὸ ὁποῖον οἱ φιλοθεάμονες ἐπισκέπτονται μὲ εὐχαρίστησιν, μὴ ὄντες πλέον ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν διάκρισιν οὔτε τῶν ἀνέμων οὔτε τῆς βροχῆς. Δὲν λέγομεν, ὅτι τὸ θέατρον μᾶς ἠμπορεῖ ποτὲ νὰ συγκριθῆ μὲ τὸ τῆς Σύρας, διευθυνόμενον ἀπὸ τὸν ἀξιώτερον κωμικὸν ὑποκριτὴν τῆς Ἑλλάδος, τὸν Κ. Χ. Μιχαλόπουλον. Ἀλλὰ τὸ σφάλμα δὲν εἶναι τοῦ Κ. Σκοντσόπουλου, διότι οὔτε ἡ φιλοκαλία τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης μᾶς δὲν ἠμπορεῖ ἀκόμη νὰ συγκριθῆ μὲ τὴν φιλοκαλίαν, ἧτις διακρίνει τοὺς πολίτας τῆς Ἐρμουπόλεως ».

Ποῦ ἔκειτο ἡ ἀποθήκη, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀθανάσιος Σκοντζόπουλος μετέβαλεν εἰς θέατρον, καὶ ποῖα εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ θιάσου αὐτοῦ διδαχθέντα ἔργα κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον 1836/1837 δὲν γνωρίζω. «Ὁ Σωτήρ - Le Sauveur» τῆς 25 Ἀπριλίου/6 Μαΐου 1837 ἐδημοσίευσεν τὴν ἐξῆς ἐνδιαφέρουσαν θεατρικὴν εἴδησιν:

« Δύο θεάτρα ἀμιλλῶνται κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὴν πρωτεύουσάν μᾶς, τὸ παλαιὸν τοῦ Κ. Σκοντζοπούλου, καὶ τὸ νέον τοῦ Κ. Γαϊτάνου Μέλῃ⁽¹⁾. Θέλουν νὰ εὐτυχίσουν οἱ κύριοι διευθυνταί των; — Ἄς μᾶς δίδουν καλὰς παραστάσεις, ἄς εἶναι φιλόκαλοι, ἀκριβεῖς εἰς τὰς ὥρας τῆς ἐνάρξεως τῶν παραστάσεων ἐνὶ λόγῳ, ἄς μᾶς εὐχαριστοῦν, διὰ νὰ εὐχαριστηθῶσι καὶ αὐτοί. »
Τὸ θέατρον Σκοντζοπούλου ἐλειτούργησε μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1837, ὁπότε ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀδιαφορίαν τῆς Ἑλλη-

(1) Περὶ τοῦ θεάτρου τοῦ Γαϊτάνου Μέλῃ, τὸ ὁποῖον εἰσήγαγεν εἰς Ἀθήνας τὸ ἰταλικὸν μελόδραμα, πρβλ. Νικ. Ἰ. Λάσκαρην ἐν τῇ «Ἑλληνικῇ Ἐπιθεωρήσει», τόμ. 19^ο (1925/6), ἀριθ. 218, σελ. 5-7, ἀριθ. 219, σελ. 35, ἀριθ. 220, σελ. 5-6.

νικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ, τὸ ὁποῖον προετίμα πλέον τὸ Ἰταλικὸν μελόδραμα καὶ τὰς Σειρῆνας αὐτοῦ. Οὕτω μετὰ ζῶν ἑνὸς καὶ ἡμίσεος περὶ-που ἔτους ἐξέλιπε τὸ θέατρον τοῦ Ἀθανασίου Σκοντζοπούλου, μετ' ὀλίγον δὲ μετέβη καὶ ὁ ἰδρυτὴς αὐτοῦ εἰς τὰς αἰωνίους μονάς, ἀφ' οὗ ἐδοκίμασε κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας του πενίαν καὶ μεγάλα ἄλλα ἀτυχήματα (1).

Ὁ σεβαστὸς φίλος κ. Νικ. Ι. Λάσκαρης καθώρισε καὶ ἔργα, τὰ ὁποῖα ὁ θίασος τοῦ Ἀθανασίου Σκοντζοπούλου ἐδίδαξε κατὰ τὴν ἑαρινὴν καὶ θερινὴν περίοδον τοῦ 1837. Οὕτω τὸν Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους τούτου ὁ προμνημονευθεὶς θίασος ἐδίδαξε καὶ πάλιν τὸ δράμα «Ρήγας Θεσσαλός» (2) τοῦ Ἰωάννου Ζαμπελίου (3), ἀλλ' ἐνώπιον ὀλίγων θεατῶν. Ἄς σημειωθῆ, προκειμένου περὶ τοῦ αὐτοῦ δράματος τοῦ αὐτοῦ Λευκαδίου ποιητοῦ, ὅτι τοῦτο κατὰ τὸ ἔτος 1840 ἀπηγορεύθη ὑπὸ τῆς λογοκρισίας μετὰ καὶ ἄλλων δραμάτων, προερχομένων μάλιστα ἐκ τῆς γραφίδος τοῦ Ἰωάννου Ζαμπελίου. Κατὰ τῶν τοιούτων ἔργων τῆς λογοκρισίας διεμαρτυρήθησαν πολλοί, Ἰταμώτατα δὲ ὁ ἀρχισυντάκτης τῆς «Ἑλληνικῆς Σάλπιγγος ἢ Φωνῆς τῆς Ἐλευθερίας» (4), ὁ Χ. Σακελλαριάδης, ὁ ὁποῖος δικαίως ἐκαυχᾶτο, ὅτι ἦτο «Πελοποννήσιος», τὴν δὲ καταγωγὴν αὐτοῦ συνήθιζε νὰ διακηρύττει καὶ ἐπὶ τῶν ἐξωφύλλων τῶν ἔργων του. Εἰς ἄρθρον, τοῦ ὁποῖου ὁ τίτλος ἦτο «Σύντομοι παρατηρήσεις εἰς ἀριστοκρατικὴν κυβερνήσιν, ἣτις ἐπρόδοσε τὸν Ρήγαν μας τὸν Φεραῖον» (5) συμπεριέλαβεν ὁ Χ. Σακελλαριάδης, ὁ Πελοποννήσιος, καὶ τὰ ἐξῆς :

«Πᾶς Ἕλληνας γινώσκει καλῶς ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τὴν Κυβέρνησιν, ἣτις ἐπρόδοσε τὸν Ρήγαν μας ἡμεῖς ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ρητῶς τὸ χρυσὸν τῆς ὄνομα φοβούμενοι μήπως ὁ Κύριος ἀντιπρόσωπος τῆς ἐξαγριωθῆ ἑναντίον μας, ἐκθέτοντας μίαν τοιαύτην ἀληθεστάτην ἀλήθειαν καὶ ἐκτοξεύσῃ τὰ ἐχθρικά του βέλη κατ' αὐτῆς τῆς φωνῆς τῆς Ἐλευθερίας, ἣτις κακῆ τύχῃ, εἶχε συνενταφιασθῆ ἀπὸ τοὺς Αὐ-

στριακοῦς] πρὸ 52 σχεδὸν ἐτῶν, ὁμοῦ μετὸν αἰοίδιμον Ρήγαν μας, καὶ ἡ ὁποία θεῖα συνάρσει ἀναγεννᾶται σήμερον εἰς αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ὄθωνος!... δταν βλέπη [τις] ν' ἀποδοκιμάζεται ὕλη Ἑλληνικῆς θεατρικῆς παραστάσεως καὶ πολλῶν δὲ μᾶλλον ἢ τοῦ Ρήγα, ὅστις ἤνοιξε πρῶτος τὴν θύραν τῆς Ἐλευθερίας μας μετὰ τὸ πολυτιμότερον τῆς ζωῆς του! οὐαί! καὶ πύλαι Ἄδου κατισχύσουσι! Καὶ τίς εἶναι ἄραγε! ὁ ἀποδοκιμάζων τὴν ὕλην ταύτην δὲν εἶναι οὔτε Ἕλληνας! οὔτε ἡ Κυβέρνησις! οὔτε ὁ διοικητής...» (1)

Καὶ ἐν ἄλλῳ ἄρθρῳ «Περὶ Θεάτρου» (2) ὁ Χ. Σακελλαριάδης ἀναφωνεῖ: «Ὁ Σεβασμιος καὶ Φιλόπατρις Κοραῆς... ἐάν ζῶν σήμερον... καὶ κατὰ μεγίστην του δυστυχίαν ἤκουεν, ὅτι διὰ λόγους ἀνωτέρους, καὶ τοὺς ὁποῖους δὲν εἶναι τῆς ἀρμοδιότητός μας νὰ ἐξιχνιεύσωμεν, ἀπεδιώχθη Τιμολέων καὶ Ρήγας Φεραῖος καὶ Σκεντέρμπεης ἀπὸ τὸ καμαρωμένον μας Σανσώνιον Θέατρον, ἀναμφιβόλως ὡς ἄλλος Ἰσοκράτης διὰ τὴν ἠθικὴν τοῦ ἔθνους του ἀπώλειαν, ἀποσιτισθεὶς ἤθελε φέρει μόνος του τὸ τέλος τῆς ζωῆς του» (3).

Ἄλλὰ καὶ ὁ Θεόδωρος Ὀρφανίδης διεμαρτυρήθη κατὰ τῶν καταπιεστικῶν ἔργων τῆς λογοκρισίας, «τὴν ὁποίαν ἐπέβαλον τινές... ἐπὶ τῶν διδασκομένων ἐν τῇ σκηνῇ Ἑλληνικῶν τραγωδιῶν. Δράματα τυπωμένα, δημοσιευμένα, καὶ παρὰ πάντων ἀναγνωσθέντα, διδασκόμενα καὶ εἰς αὐτῆς τῆς Δούλης Ἰταλίας τὰ θέατρα, ἐμποδίσθησαν νὰ παρασταθῶσιν εἰς Ἀθήνας, ὅπου καυχόμεθα διὰ τὰ φιλελεύθερα φρονήματά μας... Μία γραμματεία... ἐξέδωκε διαταγὰς πρὸς τὸν Διοικητὴν (ἐγγράφους ἢ προφορικὰς, τοῦτο αἰσικαὶ τῆς ἡμέρας τὸ γινώσκουσι) διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν παράστασιν τοῦ... ἀθανάτου Ρήγα Φεραίου, διότι εἶναι πολλὰ ἐνθουσιαστικῆ, καὶ ἐπομένως δύναται ὁ Αὐστριακὸς Πρόξενος νὰ μᾶς ζητήσῃ ἰκανοποίησιν διὰ τοὺς στίχους :

Ἄδικος Ἄουσιρία φίλη τοῦ Τούρκου,
παντοτεινὴ, ὁμόφρων, πιστὴ τοῦ Τούρκου,
καὶ ἔχθρισσα τῆς Ἑλλάδος, ἀσπονδος, πάντα
τὸ κρῖμα πέντε, τοῦ μίσους σου σφαγίων,
νὰ γραφθῆ πρῶτα, εἰς τῶν Γραικῶν τὴν μνήμην,
καὶ ἔπειτα νὰ πέσῃ, ἐπάνωθέν σου...

(Ρήγ[ας] Ζαμπ[ελίου], σελ. 27) (4).

Ἰδοῦ, ἄνδρες φιλελεύθεροι! (5). Κατὰ τὰς

(1) «Ἑλληνικὴ Σάλπιγξ ἢ φωνὴ τῆς Ἐλευθερίας», τόμ. Α', τεῦχος 3-4 (1 Ἰουνίου 1840), σελ. 44-61, ἴδία σελ. 45-48.

(2) «Ἑλληνικὴ Σάλπιγξ ἢ φωνὴ τῆς Ἐλευθερίας», ἔτος Α', ἀριθ. 1-2 (1 Μαΐου 1840), σελ. 25-27, ἀριθ. 3-4 (1 Ἰουνίου 1840), σελ. 61-63.

(3) Ἀυτόθι, σελ. 62-63.

(4) Ἡ σελὶς — ὡς φαίνεται — κατὰ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ 1833 (πρὸς ἀνωτέρω, σελ. 1520).

(5) «Ὁ Τοξότης», φυλλάδιον Γ' καὶ Δ (Μάιος - Ἰούνιος 1840), σελ. 78-79, ὕποσημ.

(1) Πρὸς Νικ. Ι. Λάσκαρη, ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. ΙΗ' (1924/5) ἀριθ. 201, σελ. 4-5, ἀριθ. 208, σελ. 4-5, τόμ. ΙΘ' (1925/6) ἀριθ. 226-227, σελ. 3.

(2) Ἀυτόθι, τόμ. ΙΘ' (1925/6) ἀριθ. 220, σελ. 5-7, ἀριθ. 222, σελ. 5-7, ἀριθ. 223, σελ. 5-6, ἀριθ. 224, σελ. 4-6, ἀριθ. 225, σελ. 2-4, ἀριθ. 229, σελ. 6-7.

(3) Τὰ δράματα τούτου ἐδιδάσκοντο τότε καὶ ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν. Οὕτω «Ὁ Σωτήρ - Le Sauveur» τῆς 31 Δεκ. 1836/12 Ἰανουαρίου 1837 δημοσιεύει τὴν ἐξῆς ἀνταπόκρισιν ἐκ Ναυπλίου: «Χθὲς τὴν νύκτα [27 Δεκ. 1836/8 Ἰανουαρίου 1837] εἶχονεν δύο θέατρα εἰς τὴν πόλιν μας. Εἰς τὸ πρῶτον παρεστάθη ἡ Τραγωδία τοῦ Τιμολέοντος· εἰς τὸ ἄλλο ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τῆς Σχολῆς, ἡ Τραγωδία τοῦ Σκεντέρμπεϊ [πρόκειται περὶ τῶν δύο γνωστῶν δραμάτων τοῦ Ἰωάννου Ζαμπελίου]. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν ἀκροατῶν ἦταν ἀπαραδειγμάτιστος».

(4) Ἐξεδίδετο κατὰ τὰ ἔτη 1840-1841.

(5) Τὸ ἄρθρον τοῦτο θέλω προσεχῶς ἀναδημοσιεύσει ὁλόκληρον.

ἐρεῦνας τοῦ φίλου κ. Νικ. Ἰ. Λάσκαρη (1), τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον ἀπηγόρευσε τότε τὴν παράστασιν τοῦ ἔργου οὐχὶ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας καὶ κατὰ πρόληψιν, ἀλλὰ κατόπιν παραστάσεων τῆς ἐν Ἀθήναις Αὐστριακῆς Διπλωματικῆς Ἀντιπροσωπείας. Ἐπίσης τὸ δράμα «Ρήγας Φεραῖος», τὸ ὁποῖον εἶχε γράψει ὁ Γεράσιμος Μαρκοῤῥᾶς, μελοποιήσῃ δὲ ὁ Ἰωσήφ Λιμπεράλης, μετὰ τὴν πρώτην ἐν Κερκύρα διδασκαλίαν αὐτοῦ, περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐθεωρήθη ἀντιαυστριακὸν ἔργον ὑπὸ

τοῦ Ἄγγλου Ἀρμοστοῦ τῆς Ἑπτανήσου, ὁ ὁποῖος καὶ ἀπηγόρευσε τὴν περαιτέρω ἐκτέλεσιν τοῦ μελοδράματος τούτου (2).

Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι ἡ Ἀθηναϊκὴ ἐφημερὶς «Πρωτῖνὸς Κῆρυξ» τῆς 23 Σεπτ. 1843, διεβεβαίωνεν, ὅτι «οἱ Ἕλληνες προτιμοῦν τὰς τραγωδίας τοῦ Βότσαρη, τοῦ Καραῖσκου, τοῦ Τιμολέοντος καὶ τοῦ Ρήγα ἀπὸ τὰ τετερίσματα τῶν μελοδραμάτων» (2).

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ (BEES)

(1) «Τὰ Παρασκήνια», θεατρικὸν περιοδικὸν (διευθυνόμενον ὑπὸ Ν. Παρασκευᾶ) Ἔτος Α', ἀριθ. 4 (16 Ἀπριλίου 1924), σελ. 6, ἀριθ. 5 (1 Μαΐου 1924), σελ. 17-18.

(1) Καὶ ταῦτα κατὰ τὸν κ. Νικ. Ἰ. Λάσκαρη (ἐνθ' ἄνωτέρω, ἔτος Α', ἀριθ. 5, σελ. 17), ὁ ὁποῖος διὰ ζώσης ἀνεκοίνωσε τὰ κατὰ τὸ μελόδραμα τοῦ Γερασίμου Μαρκοῤῥᾶ - Ἰωσήφ Λιμπεράλη εἰς τὸν Α. Dascalakis, Rhigas Veletinlis, σελ. 222.

(2) Πρβλ. Ν. Ἰ. Λάσκαρη, ἐνθ' ἄνωτέρω, ἀριθ. 7 (1 Ἰουνίου 1924), σελ. 2.

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ

Σ' αὐτὴ τὴ χαράδρα θά βγῆ τὸ φεγγάρι.
Ἔνας κόσμος γεννιέται σὲ παράξενον φῶς.
Ἔνας κόσμος ποὺ κάτι ἔχει ἀπ' τ' ὄνειρο πάρει,
ἕνας κόσμος ποὺ στέκει σὲ χαλάσματα ὀρθός.

Ἄπο τ' Ἄγνωστο, μήνυμα ἀλλόκοτο φτάνει.
Γυρνάει ὀλογύρα στὴ φτωχὴ μας καρδιά,
καὶ σὰν κύμα ροχθεῖ, μὰ ποτέ του δὲ σπάνει
στὴ φτωχὴ μας ἀνθρώπινη τούτη ἀμμουδιά.

Σ' αὐτὴ τὴ χαράδρα θά βγῆ τὸ φεγγάρι.
Ἔνας κόσμος ἀλλόκοτος μαζί του ξυπνᾷ.
Στὶς αἰσθήσεις μας γύρω βουίζει σὰ σμάρι
ποὺ ἀπὸ κάποιον γιαλὸ ἀλλοτινὸ ξεκινᾷ.

Ἀντίλαλοι γνώριμοι ὄρμουν ἢ ἀλαργεύουν
καὶ σ' ἀόρατα τείχη τὰ φτερά τους χτυπᾷν.
Κάποια χέρια στὸ τυφλὸ τὸ σκοτάδι σαλεύουν,
καὶ δὲν ξαίρουν τί θέλουν, καὶ δὲν ξαίρουν ποῦ πᾶν.

Σ' αὐτὴ τὴ χαράδρα θά βγῆ τὸ φεγγάρι.
Τὰ ὄνειρά μου στὸ φῶς τὸ παράξενον σμίγω.
Θεέ μου! Ἄς κλείσω τὰ μάτια! Ζητῶ αὐτὴ τὴ χάρη
γιὰ νὰ ἰδῶ, γιὰ ν' ἀκούσω, νὰ νιώσω, νὰ φύγω...

Γ. ΤΣΟΥΚΑΛΑΣ

